

بخش آموزش رسانه تفریحی سنتر

کلیک کنید www.tafrihicenter.ir/edu

 نمونه سوال گام به گام

 امتحان نهایی جزوه

 دانلود آزمون های آزمایشی

درسنامه درس پنجم

قالب قطعه

شعری با حداقل دو بیت که مصراع های زوج بیت ها با هم قافیه ای یکسان دارند. موضوع قطعه بیشتر نصیحت / پند / اندرز / مدح / مطالب اخلاقی و اجتماعی است ، حداقل ابیات قطعه دوبیت است اما حداکثر آن به ۱۸ بیت هم می رسد.

قطعه : به معنی یک پاره از هرچیزی است و چون گویا پاره ای از ابیات وسط یک قصیده است ، قطعه می گویند معروف ترین قطعه سُرّایان عبارتند از: پروین اعتصامی ، سعدی شیرازی ، انوری ، ابن یمین ، ناصر خسرو و ... می باشند .

* طرح گرافیکی قطعه :

○	_____	_____
○	_____	_____
○	_____	_____

آرایه ی مناظره

مناظره در اصطلاح ادبی شعر ، یا نثری است که در آن دو چیز یا دو کس بر سر موضوعی بحث و گفت و گو می کنند تا سر انجام یکی بر دیگری پیروز شود .

❗ **نکته اول :** معمولا هدف شاعر در مناظره رسیدن به یک نتیجه ی اخلاقی است .

❗ **نکته دوم :** در مناظره نویسی از روش دیالوگ نویسی استفاده می شود .

❗ **نکته سوم :** در مناظره معمولا از فعل گفت برای نقل قول استفاده می شود .

واژه آموزی

بُن : به معنی ریشه و اصل هر چیزی می باشد پایه و اساس ، ریشه و بنیاد .

❗ **نکته اول :** در ترکیب با (نام میوه) معنی درخت می دهد .

گاهی اوقات بُن معنی ته و پائین نیز می دهد .

مثال : بُن دیوار ← پائین دیوار * خار بُن ← پشته خار * آلو بُن درخت آلو

نکته دوم: ترکیب اسم + پسوند بن ، کلمات مرکبی می سازد که معنی مستقل دارند .

مثال : چنار + بُن ————— چنار بُن

انواع حرف

(۱) حرف را (نشانه مفعولی) : در بعضی از جمله ها وقتی می خواهیم مفعول را پیدا کنیم حرف را نشانه مفعول است .

مثال : زهرا کتاب را خواند ————— چه چیز را خواند ؟ کتاب را

(۲) حرف را (حرف اضافه) : اگر حرف « را » در جمله یا شعری به معنی به باشد حرف اضافه است .

نکته : در نوشته های کهن و در نوشته های امروزی گاهی را در جایگاه حرف اضافه به کار می رود .

مثال : از : سقراط را پرسیدند کدام درنده نیکوتر است ؟ ————— سقراط پرسیدند .

به : حاتم طایی را گفتند : از خود بزرگ همت تر در جهان دیده ای یا شنیده ای ؟ ————— حاتم طایی گفتند .

برای : درویشی را ضرورتی پیش آمد ————— برای درویشی ضرورتی پیش آمد .

بیشتر بدانیم

ضمیر : کلمه ای است که به جای اسم می آید و از تکرار اسم جلوگیری می کند .

انواع ضمیر :

(۱) ضمیر شخصی

به ضمیری گفته می شود که بر اشخاص دلالت دارد ، این ضمیر برای گوینده (اول شخص) ، شنونده (دوم شخص) و غایب (سوم شخص) استفاده می شود .

ضمیرهای شخصی خود به دو دسته تقسیم می شوند :

الف (ضمائر شخصی جدا (مُنفصل) : ضمیرهایی که به واژه های قبل از خود نمی چسبند که این ضمائر عبارتند از : من ، تو ، او ، ما ، شما ، ایشان .

مثال : ما قبلا درس را برای شما توضیح داده ایم ————— ما و شما ضمائر شخصی جدا .

نکته اول : اگر بعد از ضمیر (من / تو) حرف را قرار بگیرد در زمان نوشتن (ن) از ضمیر (من) و (و) و (او) از ضمیر (تو) حذف شده و را به کلمه چسبیده و می شود مَرا / تَرا .

ب) ضمائر شخصی پیوسته (متصل) : به ضمیری که به پایان واژه ها می چسبند و مالکیت را مشخص می کند .

ضمائر پیوسته عبارتند از : مَ / تَ / شَ / مان / تان / شان .

مثال : ای که دستت می رسد کاری بکن ————— در دستت .

نکته دوم: ضمیر پیوسته ی (ـَم) را با شناسه ی (ـَم) در فعل اشتباه نگیرید چون ضمیر پیوسته به اسم می چسبند.

نکته سوم: ضمیرهای شخصی جدا و پیوسته برای انسان به کار می رود و برای غیر انسان در حالت مفرد از آن و این و در حالت جمع از آنها و اینها استفاده می شود.

نکته چهارم: چون ضمیر جانشین اسم می شود پس می تواند خیلی از نقش های دستوری اسم مانند مفعول ، فاعل ، مضاف الیه ، مسند الیه ، مسند و ... را در جمله قبول کند .
مثال برای انسان : معلم نگارش ستاره را صدا زد و از او خواست نوشته اش را بخواند .
مثال برای غیر انسان : این دوچرخه را دوست دارم .

نکته پنجم: ضمیر به جای فعل و صفت قرار نمی گیرد .

نکته ششم: مرجع ضمیر اسمی است که در متن یا جمله تمام ضمیرها به این اسم برمی گردد
مثال : زهرا به کتابخانه رفت ، او کتاب گرفت — زهرا مرجع ضمیر ، او ضمیر جدا .

۲) ضمیر مشترک

خود ، خویشتن ، خویش

مثال : من خود به چشم خویشتن ، دیدم که جانم می رود — خویشتن ضمیر مشترک .

نکته اول: اگر بخواهیم برچیزی تاکید بیشتر کنیم ، می توانیم به ضمیر مشترک خود ، ضمیر پیوسته را نیز بیفزاییم .
خودم / خودت / خودش / خودمان / خودتان / خودشان .

نکته دوم: ضمیر مشترک می تواند به خودش مضاف الیه هم بگیرد .

مثال : خودتان ، موضوع را مطرح کنید — خودتان خود (مضاف) ، شما (مضاف الیه) .

نکته هشتم : اگر خویش به معنای اقوام و فامیل باشد ضمیر نیست و اسم است .

مثال : برزگر ، پسر را نزد قوم و خویش خود فرستاد — خویش به معنای اقوام و فامیل است و اسم محسوب می شود .

۳) ضمیر اشاره

اگر دو واژه (این ، آن) جانشین یک اسم شوند به آنها ضمیر اشاره می گویند .

نکته اول: این و همین برای اشاره به نزدیک و آن و همان برای اشاره به دور به کار می روند

مثال : این دفتر را خریدم — این ضمیر اشاره به نزدیک است .

۴) ضمیر پرسشی

اگر کلمه های که ، چه کسی ، چه ، چه چیزی و کدام جانشین اسم شوند و پرسشی را بپرسند ؛ ضمیر پرسشی می باشد .

مثال : خودکار را به من بده . کدام را ؟ — کدام ضمیر پرسشی است .

تمرین

۱) موضوع قالب قطعه چیست ؟

۲) قالب قطعه را تعریف کرده و قالب گرافیکی آن را نشان دهید ؟

۳) آرایه ی به کار رفته در ادبیات زیر را مشخص کنید ؟

— غنچه با دل گرفته گفت : زندگی لب ز خنده بستن است .

— با مور گفت : مار سحرگه به مرغزار
کز ضعف و بیخودی تو چنین خُردی و نزار

— خندید مور و گفت : چنین است رسم و راه
از رنج و سعی خویش ، مرا نیز هیچ عار

— گل به خنده گفت : زندگی شکفتن است
با زبان سبز راز گفتن است

۴) انواع را در ابیات و عبارات زیر مشخص کنید ؟

— او را چنار گفت : که امروز ای کدو
با تو ، مرا هنوز ، نه هنگام داوریت

— درسم را از اول تا آخر دوباره خواندم .

— تهران را تا اصفهان با قطار آمدم .

– لقمان را گفتند : ادب از که آموختی ؟

– روزی چهل شتر ، قربانی کرده بودم ، اُمرایِ عرب را .

– کدو همین که خود را در آن بالا دید ، باورش شد که خیلی بزرگ شده است .

(۵) انواع ضمیر شخصی و مرجع ضمیر را در ابیات و عبارت های زیر مشخص کنید ؟

– خندید به او کدو ، که من از تو به بیست روز برتر شدم ، بگو تو که این کاهلی ز چیست ؟

– او را چنار گفت : که امروز ای کدو با تو مرا هنوز نه هنگام داوریست

– محمد بن زکریای رازی ، هر وقت چشمش به کتاب تازه ای می افتاد تا آن را نمی خواند دست بردار نبود .

– رازی در کلاس درس استادان حاضر می شد ، با دقت به حرف هایشان گوش می کرد و تا چیزی را نمی فهمید به سادگی از آن نمی گذشت .

(۶) انواع ضمیر را در ابیات و عبارات زیر مشخص کن ؟

– می کشم دوباره من نقشه ای به روی خاک .

– کیمیا اشتباهش را جبران کرد .

– من از حق خویش گذشتم ، آن پول را به فقیر دادم .

– فضلِ خدای را که تواند شمار کرد یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد

(۷) مانند نمونه کامل کن ؟

خار بُن ← یعنی ریشه یا بوته خار

نار بُن ←

خیار بُن ←

..... یعنی ریشه درخت بید یعنی ریشه درخت چنار

..... یعنی ریشه و بوته گل

۸) عناصر داستان بخوان و بیندیش گلدان خالی را معین کن ؟

بیشتر بدانیم

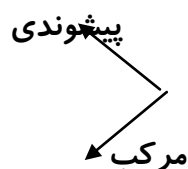
نورا حق پرست که مترجم داستان گلدان خالی می باشد متولد دی ماه سال ۱۳۴۰ در تهران است ، وی ۲۵ سال در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان فعالیت کرد . او نزدیک ۸ سال سردبیر مجلات رشد نوآموز و دانش آموز بود . از او بیشتر از ۶۰ عنوان کتاب و ۱۲ عنوان ترجمه به چاپ رسیده است . حق پرست مجموعه هایی به نام راه بهتر نیز نوشته که در آن به بیان بیش تر آداب و مهارت های زندگی اجتماعی پرداخته است .

نکته ی حکایت زیر کی

ساختمان فعل :

۱) فعل ساده

۲) فعل غیر ساده

۱) فعل ساده :

فعلی که یک جزء دارد .

مثال : من امروز به مدرسه می روم — می روم فعل ساده .

۲) فعل غیر ساده :

۲) الف : فعل پیشوندی : فعل هایی را می گویند که پیشوند دارند ، پیشوندها عبارتند از بر ، با ، در ، فرا ، فرو ، ور

مثال : آب در زمین فرو می رود — فرو می رود فعل پیشوندی است .

۲) ب : فعل مرکب : فعلی که دو کلمه و دو جزء دارد .

مثال : تو باز گرد که من فردا زرتو حاصل کنم — حاصل کنم فعل مرکب است .

*** راه تشخیص فعل ساده از مرکب

۱) باید بین دو کلمه ی آخر حرف را قرار دهیم ، اگر عبارت به دست آمده معنی بدهد فعل ساده است اما اگر عبارت حاصل معنی ندهد فعل مرکب است .

مثال : زهرا غصه خورد ← زهرا غصه را خورد ← چون غصه خوردنی نیست پس معنی واقعی نمی دهد و فعل مرکب است

سارا نان پخت ← سارا نان را پخت ← اینجا پختن معنی واقعی می دهد پس فعل ساده است .

نکته اول : فعل هایی مانند گشت ، رفت ، آمد و ... ساده هستند در صورتی که پیشندهایی مانند در ، بر ، فرو و ... جلوی آنها بیاید تبدیل به فعل غیر ساده می شود .

مثال : زهرا رفت رفت فعل ساده است . برنج وارفت وارفت فعل غیر ساده است .

نکته دوم : تمام انواع فعل های ماضی و مضارع و آینده جزء افعال ساده هستند .

تمرین

۱) فعل های ساده و غیر ساده را در حکایت زیر کی معین کنید ؟

.....

.....

.....

۲) از بین موضوع های زیر یکی را انتخاب کن و یک گفتگو (دیالوگ) کوتاه دو نفره درباره آن بنویس ؟

خرید - مسافرت - تولد

.....

.....

.....

.....

.....

تست های درس

۱) شکل گرافیکی کدام یک از موارد زیر « قالب قطعه » است ؟

- الف) ☐ * ☐ * (ب) ☐ * ☐ *
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

- ج) ☐ (د) ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

۲) شعری است با حداقل ۲ بیت که مصراع های زوج بیت با هم قافیه ای یکسان دارند این قالب ، قالب است

- الف) مثنوی ☐ (ب) دوبیتی ☐ (ج) رباعی ☐ (د) قطعه ☐

۳) نهاد در کدام گزینه غیرفاعلی است ؟

- الف) من از تو به بیست روز پیرتر شدم ☐ (ب) با تو مرا هنوز ، نه هنگام داوری است ☐
ج) فردا که بر من و تو وزد باد مهرگان ☐ (د) پینگ خیلی نگران بود ☐

۴) کدام گزینه با بقیه در یک خانواده قرار نمی گیرد ؟

- الف) تحسین ☐ (ب) احسان ☐ (ج) محسن ☐ (د) مسیح ☐

۵) کدام واژه غیر ساده است ؟

- الف) زیباترین ☐ (ب) لباس های ☐ (ج) امپراتور ☐ (د) سرتاسر ☐

۶) کدام گزینه صفت بیشتری دارد ؟

- الف) گلدانش را با خاک خوب و مناسب پر کرد ☐ (ب) دانه اش را با دقت زیاد کاشت ☐
ج) او دانه های مخصوصی به آن ها داد ☐ (د) مردم به گل ها و گیاهان علاقه ی زیادی داشتند ☐

۷) زمان فعل در کدام گزینه با بقیه فرق دارد ؟

- الف) پرسید از آن چنار ☐ (ب) بر من و تو وزد باد مهرگان ☐
ج) من از تو به بیست روز پیرتر شدم ☐ (د) او را چنار گفت ☐

۸) در کدام گزینه غلط املائی دیده نمی شود ؟

- الف) بعد از مدتی پیامد و زر تلبد ☐ (ب) پیش غازی و مُعلق بازی ☐
ج) به نرمی و درشتی زر را بستد ☐ (د) تو بازگرد که من فردا زر تو حاصل کنم ☐